

અનુપમની હે અમૃતધારા...!

~ સદ્ગુરુ સંત પરમ પૂજ્ય અશ્વિનદાદા

વચનામૃત મર્મ : ગઢડા મધ્ય પ્રકરણ-૨૧, 'મુદ્દાનું' નું નિરૂપણ
૨૧ માર્ચ ૨૦૧૮, વચનામૃત પારાયણ, ઉપાસના ધામ, વેમાર

(ગયા અંકથી ચાલુ...)

આજના 'વચનામૃત'માં ભગવાન એમ કહે છે કે, 'બધાં શાસ્ત્રો વાંચ્યાં, એમાં ટૂંકમાં બે વાત આવે છે. એક વાત સૌથી પહેલી કે, આ સૃષ્ટિના સર્જક, પાલક, પોષક, કર્તા-લર્તા એ પ્રભુ છે. પછી માનવાનું આવે છે કે, એ જે મને મળ્યા છે તે છે અને એ પ્રગટ અને પ્રત્યક્ષ છે. પ્રત્યક્ષ - પ્રતિ અક્ષ - મને મળ્યા છે તે જ છે. પણ મુદ્દો એટલો આવ્યો, કે આ સઘળી સૃષ્ટિનું સંચાલન ભગવાનની ઈચ્છાથી ચાલી રહ્યું છે.

સંતોએ ગાયું કે, 'રાખનાં રમકડાં મારા રામે રમતાં રાખ્યાં રે'. આપણે બધાં કઠપૂતળી જેવાં છીએ, આપણને દસેય આંગળીઓથી નચાવનારા તો પડદા પાછળ છે. અમે નાના લતા ત્યારે કઠપૂતળીનો ખેલ અમારા ગામના ચોરા પાસે જોવા જતા. લાથની દસેય આંગળીઓએ દોરી બાંધી હોય. એમાં રાજા, રાણી, પ્રધાન અને સૈન્ય હોય, એમાં રાજા-રાણીની આખી વાર્તા ચાલે, યુદ્ધ પણ થાય અને જોડે મ્યુઝિક પણ વાગે. એ જોવાની મજા આવે. પણ એ નાચે છે કોની વડે ? પાંચ જોનેન્દ્રિયો અને પાંચ કર્મેન્દ્રિયો; એ દસ આંગળીઓ દ્વારા આ બધાં રાખનાં રમકડાં એ રાતદિવસ નાચ્યાં કરતાં હોય છે, આ રહસ્યની વાત છે.

આ કઠપૂતળીના ખેલના માધ્યમ દ્વારા નાનપણથી આ શિક્ષણ આપણને આપવામાં આવ્યું છે કે, દસેય ઈન્દ્રિયો-પાંચ જ્ઞાનેન્દ્રિયો ને પાંચ કર્મેન્દ્રિયો; અને માંકડા જેવું મન અગિયારમું. એ બધાંને નચાવનારો મારો પ્રભુ છે, એ પ્રભુને કર્તા-લર્તા માન્યા. આ ભાવ જેટલો સ્થિર થયો એટલો ભગવાનનો, ભગવદ્ ભક્તિનો આનંદ વધતો જાય છે.

સર્વ શાસ્ત્રોના સારમાં એક આ વાત આવી અને બીજી વાતમાં એમાં કાં ભગવાનનાં કાં સંતનાં ચરિત્રો છે. ભાગવતમાં જનક રાજાની વાત આવે છે, શુકદેવજીની વાત આવે છે અને પરીક્ષિતનો મોક્ષ થયો તે વાત

પણ આવે છે. એમાં ભગવાન ને ભગવાનના સંતોના મહિમાની વાત આવે છે. શાસ્ત્રોમાં આ બે જ વાત છે. એક ભગવાન છે અને બીજા ભગવાનના સંત છે.

સર્વ શાસ્ત્રને વિષે ભગવાનનાં ચરિત્ર છે કાં ભગવાનના સંતનાં ચરિત્ર છે. અને વર્ણાશ્રમના ધર્મની જે વાર્તા છે અને તેનું ફળ...

ત્રીજી વાત એમાં શું આવે છે ? વર્ણાશ્રમના ધર્મ ! વર્ણ અને આશ્રમ અને એનો ધર્મ. વિદ્યાર્થી હોય તો એને ધ્યાન દઈને વિદ્યાભ્યાસ કરવો. વેપારી હોય તો એણે નફા-નુકસાનનો હિસાબ રાખીને વેપાર કરવો. અને સંન્યાસી હોય તો 'ત્યાગ ના ટકે રે વૈરાગ્ય વિના...' એનું અનુસંધાન રાખવું. નીતિ, નિયમ, સદાચાર, ધર્મપાલન; એની જે કંઈપણ આજ્ઞાઓ શાસ્ત્રોમાં કરી છે એને અહીંયાં સ્વામિનારાયણ ભગવાને વર્ણાશ્રમના ધર્મ કહ્યા છે.

સ્વામિનારાયણ ભગવાને 'શિક્ષાપત્રી'માં ગૃહસ્થના ધર્મ, ત્યાગીના ધર્મ, સઘવાના ધર્મ, વિઘવાના ધર્મ કહ્યા છે. સૌએ - પોતપોતે જ્યાં છીએ, જે અવસ્થામાં છીએ એ અવસ્થામાં ભગવાન સાથે કેવી રીતે જોડાયેલા રહેવું એનો ઉપાય શાસ્ત્રોમાં બતાવવામાં આવ્યો છે. 'પરધર્મ આચરણ નહીં કરવું.' 'પરધર્મનું આચરણ નહીં કરવું' એનો અર્થ એમ થાય છે કે, અમે સંન્યાસી છીએ, આશ્રમમાં ગુરુલરિ સાહેબદાદાના આશ્રયે રહીએ છીએ, કર્મયોગી છીએ અને અમને જે કંઈ સોંપ્યું છે એ ગુરુઆજ્ઞાથી, પ્રભુપ્રીત્યર્થે નિષ્કામભાવથી કરવાનો પ્રયત્ન કરી રહ્યા છીએ. અને તમે ગૃહસ્થી છો, તમારે સગાંસંબંધી, કુટુંબ-પરિવાર, વેપાર-વ્યવહાર બધું જ છે. તો તમારી આશ્રમજીવનની જે વ્યવસ્થા છે એ અમારે

અપનાવવી નહીં અને અમારી આશ્રમજીવનની જે વ્યવસ્થા છે તે તમારે અપનાવવી નહીં; એવું ચોખ્ખું સ્વામિનારાયણ ભગવાને સમજાવ્યું છે.

ભગવાન શ્રીકૃષ્ણએ આ વાત બહુ સારી રીતે 'ગીતા'માં અર્જુનને માધ્યમ બનાવીને સમજાવી છે કે, સ્વધર્મ શું છે ? અર્જુન ક્ષત્રિય છે અને યુદ્ધ કરવું એ એનો સ્વધર્મ છે, ધર્મ છે. યુદ્ધ નથી કરવું એવો એને વૈરાગ્ય આવી ગયો છે. એટલે શ્રીકૃષ્ણ ભગવાને એમ કહ્યું કે, 'કોઈ તને સાધુ કહેશે નહીં, પણ તને બાયલો કહેશે. માટે ઊઠ અને લડવા માટે તૈયાર થા.' એમ એને ટૂંકમાં સ્વધર્મ સમજાવી દીધો. આપણે પણ આપણા સ્વધર્મનું પાલન ધર્મશાસ્ત્રની મર્યાદામાં રહીને કરવાનું છે. આ વાત પણ કલ્યાણને અર્થે જે શાસ્ત્રો છે એમાં લખી છે. પણ અહીંયાં કલ્યાણનો જે મુદ્દો સ્વામિનારાયણ ભગવાન કહેવા માગે છે તે માટે એમણે કહ્યું કે,

ધર્મ, અર્થ અને કામ છે; તેણે કરીને કાંઈ કલ્યાણ થતું નથી. અને કેવળ વર્ણાશ્રમના ધર્મ વતે તો સંસારમાં કીર્તિ થાય છે ને દેહે કરીને સુખિયો રહે છે એટલું જાણ છે.

એની ભક્તિ દેખાય બહુ સારી કે બહુ મોટા ભગત છે. અહીંયાં ધર્મ, નિયમ, એનાં પાલન, એની મર્યાદાનું ખંડન સ્વામિનારાયણ ભગવાન કરતા નથી, પરંતુ મુદ્દો કહે છે કે, માત્ર એના વતે કલ્યાણ નથી. દાખલો આપીને સહેલું કરું તો, નિર્જળા એકાદશી કરવાથી કલ્યાણ થતું નથી, એમ અહીંયાં વ્યાસપીઠ ઉપરથી હું બોલું, પણ થોડોક એનો ભાવ બદલીએ કે, મારા ગુરુની આજ્ઞા છે ને તેઓ રાજી થાય છે માટે હું એકાદશીનો ઉપવાસ કરું છું; એ મુદ્દો પકડાયો. એના થકી કલ્યાણ થાય છે.

વ્રત, તપ, ઉપવાસ, દાન, યજ્ઞ; એ બધાં ભક્તિમાર્ગનાં સાધનો છે, ઉપકરણો છે. આપણે કંઈ કામ કરવું હોય, ડોકોરેશન કરવું હોય તો ખીલી જોઈએ, હથોડી જોઈએ, નિસરણી જોઈએ. તો પછી આ બધું ડોકોરેશન થાય, એમ ને એમ ના થાય. એમ, આ બધાં ભક્તિમાર્ગનાં પગથિયાં ચઢવા માટેનાં સાધનો છે, પણ એના થકી કલ્યાણ નથી. એકલી હથોડીથી ડોકોરેશન થતું નથી, એકલી ખીલીથી ડોકોરેશન થતું નથી કે એકલી નિસરણીથી ડોકોરેશન થતું નથી. આ બધું ભેગું થાય અને એમાંય વળી, સતીશભાઈ, મણિભાઈ જેવા સંતની આજ્ઞાથી અડધી રાત સુધી ઉજાગરો કરી, ખીલી-હથોડી વાપરી હોય તો મોટા પુરુષનો રાજીપો પ્રાપ્ત થાય.

ત્યાં મુદ્દો છે 'રાજીપો' ! આ બધી મહેનત કર્યા પછીથી સંતની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત કરવાની છે, રાજીપો પ્રાપ્ત કરવાનો છે; અને તો મહેનત ફળી કહેવાય. મંદિરે આવીને આપણે મજૂરી નથી કરતા, મંદિરે આવીને આપણે સેવા કરીએ છીએ; આ બદલાઈ ગયો ભાવ ! અને તે પણ સંતના વચને કરીએ છીએ, મોટાના વચને કરીએ છીએ.

ધર્મગ્રંથોમાં વર્ણાશ્રમના જે ધર્મો લખ્યા છે એના વતી કીર્તિ વધે છે. ચાર જણા વખાણે, ઓ...હો...! બહુ સરસ ડોકોરેશન કર્યું છે, સુંદર બનાવ્યું છે ! અને સાધુ રાજીપો દર્શાવે એટલે પ્રસન્નતા મળી. એ પ્રસન્નતાથી શું થાય ? હું મારા દોષ જીતવા માટે જે સ્વપ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો, કામ, ક્રોધ, લોભ, મોહ, મદ, મત્સર, ઈર્ષ્યા - એ જે મારા અંદરના શત્રુઓની સામે હું લડી રહ્યો હતો, એને જીતવા માટે હું જે પ્રયત્ન કરી રહ્યો હતો; એમાં આ સંતરાજી થયા તો બળ પુરાયું. અને ન જીતી શકાય એવાં સ્વભાવ-પ્રકૃતિ જિતાણાં. એ શું જિતાણાં ? તો પરિવર્તન આવ્યું. સંતની પ્રસન્નતા-આ આપણી સાધના છે. મોટા પુરુષ રાજી થાય, સંતની પ્રસન્નતા પ્રાપ્ત થાય તો સાધને કરીને જે નહોતા જીતી શકાતા એવા જે પંચવિષય છે, એ મોટા પુરુષની કૃપાથી જીતી જવાય છે.

જે પંચવિષય જીતવાની વાત કરું છું, એનું દૃષ્ટાંત આપું. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીના વખતમાં એક હરિભક્ત બિચારો બહુ દાખલો કરે, ભારે સત્સંગ કરે - આપણે બધા જે કરીએ છીએ એવો સત્સંગ કરે. એના સદ્ભાવ્યે એને જાગા સ્વામી મળી ગયા. જૂનાગઢ મંદિરમાં જ જાગા સ્વામીનો સમાગમ થયો. જાગા સ્વામી પાસે નિષ્કપટ થયા. એટલે જાગા સ્વામીએ એને કહ્યું કે, 'આ ગુણાતીતાનંદ સ્વામી છે, એ ભગવાનને અખંડ ધારીને રહ્યા છે, ભગવાનને રહેવાનું ધામ છે. અને મારા અનુભવની આ વાત છે. રાત્રે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી લઘુ કરવા ઊઠેને ત્યારે તું એમના પગ પકડી લેજે. અને તેઓ એમની ટેવ પ્રમાણે પૂછશે કે, 'અલ્યા, કોણ ?' કારણ કે રાત્રે અંધારું હોય. દોઢસો-બસો વર્ષ પહેલાંની વાત છે એટલે ત્યારે સાધુની જાગામાં કાંઈ એલ.ઈ.ડી. લેમ્પ નાખેલા નહોતા. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીની વૃદ્ધાવસ્થા અને રાત્રે તેઓ લઘુ કરવા માટે ઊઠે છે એ એમનો ક્રમ જાગા સ્વામીને ખબર.

જુઓ આમાં સાધના આવી. જાગા સ્વામીએ કહ્યું, 'તું પગ પકડી લેજે.' ક્યારે ? રાત્રે. એટલે પગ પકડવા માટે અડધી રાતનો ઉજાગરો કરવાની, જાગતા રહેવાની અને એનાથી આગળ સતત સ્મરણ ને સ્મૃતિ કર્યા કરવાની તૈયારી રાખવી પડે. મોટા પુરુષ એમને એમ કંઈ ઘબ્બો મારી દેતા નથી. પેલો ભગત તો મુમુક્ષુ-મોક્ષની ઈચ્છાવાળો. એકી ટશે સાધુની જાગામાં હમણાં સ્વામી આવશે, હમણાં સ્વામી આવશે, હમણાં સ્વામી આવશે-એમ સ્મૃતિ કરતો સ્વામીની રાહ જોઈને બેઠો. અને સ્વામી જેવા નીકળ્યા એવા એમના પગ પકડી લીધા. સ્વામીએ પૂછ્યું, 'અલ્યા કોણ ?' તો કહે, 'બાપજી, હું તમારો.' જુઓ અહીંયાં, હું કોણ ? એટલે પોતાની જાતની ઓળખાણ નથી આપતા. એવું નથી કહેતા કે, હું ફલાણો ભગત, આ ગામનો કે આ નાતનો. પણ જાગા સ્વામીએ શિખવાડેલું એમ, બસ એટલું જ કહે છે કે, 'સ્વામી, હું તમારો.'

મારી ઓળખાણ શું ? આપણા બધાની ઓળખાણ શું ? સમજવા જેવી આ વાત છે. આપણે આપણી પોતાની જે કંઈ પણ હોય તે ઓળખાણ આપીએ અને પાછળ ડિગ્રી પણ કહીએ. પણ મારી ઓળખાણ શું ? એ વાત બહુ રહસ્યમય રીતે જાગા સ્વામી મહારાજે પેલા ભગતને શિખવાડી. અને નામ, નાત, જાત એવી કશી તપાસ કરવાને બદલે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી સામે શો જવાબ દે છે ? 'ઓહો... તું કોઈનો નહીં અને બસ મારો ? લે ધબ્બો !' સ્વામીએ રાજી થઈને ધબ્બો માર્યો. સંપૂર્ણ રીતે શરણાગત થઈને પ્રભુધારક સંતને ચરણે પડ્યો તો તરી ગયો, કલ્યાણનો અધિકારી થઈ ગયો. હવે પંચદોષના શત્રુઓને જીતવાનો કોઈ પ્રયત્ન કરવાનો રહ્યો નહીં, કૃપા થઈ ગઈ !

રાજા જ્યારે રાજી થાય અને રાજ બક્ષિસમાં આપે ત્યારે કોઈ લડાઈ કરવાની રહે ખરી ? કંઈ મહેનત કરવાની રહે ખરી ? એમ કલ્યાણ લાથવગું થઈ જાય. ભગવાનને ધારક જે સંત છે, મોક્ષના દરવાજાની જે ચાવી છે એ સંતના હાથમાં છે, હાથવગી છે. અને એમનું કૃપાવચન થાય કે, અહોહો ! તું કોઈનોય નહીં અને એક મારો ! મારો થઈને તું મારા શરણે આવ્યો ! તો જે મારો થાય છે એને હું તારી દઉં છું. એવું ભગવાનનું વરદાન છે. અને જેટલી શક્તિ, જેટલી સામર્થ્ય, જેટલું ઐશ્વર્ય, જેટલો પ્રતાપ ભગવાનમાં છે એટલું ઐશ્વર્ય, એટલી શક્તિ, એટલો પ્રતાપ ભગવાનધારક સંતમાં છે; એ આપણી ઉપાસના છે. એ વાત પણ 'વચનામૃત'માં સ્વામિનારાયણ ભગવાને સમજાવી છે કે, જેટલામાં રાજાનું રાજ, એટલામાં રાણીનું રાજ ! પણ રાજા ચાલવા દે એટલું જ ચાલે. જેટલી સત્તા, સામર્થ્ય, ઐશ્વર્ય, પ્રતાપ ભગવાનમાં છે, ભગવાનની મૂર્તિમાં છે, એટલાં જ ઐશ્વર્ય, પ્રતાપ ભગવાનને ધારક સાધુમાં પણ છે.

ગુણાતીતાનંદ સ્વામીના જીવનચરિત્રમાં, તેમની વાતોમાં એક પ્રસંગ આવે છે. સ્વામિનારાયણ ભગવાને એક વખત સ્વામીને પૂછ્યું કે, 'અમે કાળ લાવીએ કે ટૂંટિયું ?' પહેલાંના સમયમાં દુષ્કાળ પડતા. કાં તો કોઈ જબરજસ્ત મોટો ઉલ્કાપાત થાય અને અનેક લોકોનાં મૃત્યુ થઈ જાય. ભૂકંપ આવે અને આંખના પલકારામાં અનેક લોકોનાં મૃત્યુ થઈ જાય; અને કાળ કહેવાય. અને બીજું ટૂંટિયું. ટૂંટિયું નામનો રોગ એટલે કોલેરા. પહેલાંનાં સમયમાં એટલી દવાઓ નહોતી એટલે એવો ભયંકર એનો રોગચાળો ફાટી નીકળે તો સ્મશાને લઈ જનારા માણસો પણ ખૂટી જાય એટલાં મડદાં પડ્યાં હોય સમાજમાં. સ્વામિનારાયણ ભગવાન પોતે પૂછે છે કે, 'કાળ લાવીએ કે ટૂંટિયું ?' ત્યારે ગુણાતીતાનંદ સ્વામી મહારાજની મરજી જાણીને એમ કહે છે કે, 'મહારાજ ટૂંટિયું લાવો.'

કોઈ અખતરડાહ્યાએ આ સાંભળ્યું ને જાણ્યું, તો એ શું કહે છે ? બેયની 'ના' - ના પાડીએ ? કારણ કે, ટૂંટિયામાં પણ માણસો તો

મરવાના જ છે. ત્યારે ગુણાતીતાનંદ સ્વામીએ જોયું કે, કર્તાલર્તા પ્રભુ છે અને આ સંકટ, તોફાન આવી રહ્યું છે, પણ એ તોફાનમાં ભક્તોની રક્ષા થઈ જાય. કાળમાં તો લીલું-સૂકું બધું મરી જશે, પણ ટૂંટિયું લાવશો તો સૂકું સૂકું જ મરી જશે, અને લીલું એ લીલું જ રહેશે - જીવતું રહેશે. એનો અર્થ સમજાવું તો, જેનો આહાર અને વિહાર શુદ્ધ અને પવિત્ર છે તે રોગચાળાની ઝપટમાં આવશે નહીં, મરશે નહીં, જીવતો રહેશે અને ભગવાનને ભજતો રહેશે. એટલે ભક્તો બચી જશે. ગુણાતીતાનંદ સ્વામીનો ઉત્તર બુદ્ધિપૂર્વકનો છે, જીવનું, ભક્તનું રૂડું થાય એવો ઉત્તર છે. પ્રભુની મરજી જાણીને એમણે જે જવાબ આપ્યો, એ જવાબની પાછળ પણ ભગવાનના જે આશ્રિત છે, ભક્તજન છે, જે આહાર, વિહાર અને સદાચારથી જીવન જીવી રહ્યા છે, એમની આપોઆપ રક્ષા થઈ જવાની છે.

મોટા પુરુષને ગમતું કરવાની આ વાત છે. જેટલામાં રાજાનું રાજ્ય એટલામાં રાણીનું રાજ્ય. પણ, રાણી રાજાની મરજી જાણીને રાજ્ય વહીવટમાં ભાગ લે, એમ સાધુ પણ ભગવાનની મરજી જાણીને કલ્યાણનો માર્ગ આપણને સતત ચીંધતા રહે એવો સુંદર આપણો સદા દિવ્ય, સાકાર, પ્રગટ ને પ્રત્યક્ષની ઉપાસનાનો માર્ગ છે. આ ઉપાસના છે.

અને કલ્યાણને અર્થે તો ભગવાનને સર્વ કર્તાલર્તા જાણવા એ જ છે.

કર્તા અને લર્તા. કર્તાલર્તા એટલે ? બહુ સાદો અર્થ કરીએ તો આપણે આ શબ્દપ્રયોગ આપણા વ્યવહારમાં પણ વાપરીએ છીએ. કોઈ લગ્નપ્રસંગ કે એવા બીજા પ્રસંગ હોય ત્યારે કહે કે, 'ફલાણા ભાઈ છે એ કર્તાલર્તા છે. એમને મળો, એમને પૂછો.' કર્તાલર્તા છે એટલે કે, મુખ્ય સંચાલક છે. જેમની સૂચના પ્રમાણે બધું ચાલે છે, જેમની મરજી પ્રમાણે બધું ચાલે છે, જેમણે અગાઉથી બધું આયોજન કરીને નક્કી કર્યું છે એમને મળો અને એ કહે એમ કરો. એ સાદા અર્થમાં કર્તાલર્તા થયું. અને જો તમે તમારી મેળે કંઈ કરવા મંડી પડ્યા તો ચોક્કસ ગરબડ થવાની. એમ પણ કર્તાલર્તાનો ભાવ સમજી શકાય.

એનાથી આગળ - 'કરનારા'. જે કંઈ પણ કરી-કરાવી રહ્યા છે. માત્ર કરનારા નહીં, પણ સાથે સાથે કરાવનારા ! પ્રેરક, પ્રવર્તક અને નિયંતા. પ્રભુની શક્તિ માટે આ ત્રણ શબ્દપ્રયોગ છે. પ્રેરક - પ્રેરણા કરનારા. પ્રવર્તક-એનો વિસ્તાર કરનારા. અને ત્રીજું નિયંતા એટલે એની બ્રેક મારનારા-દોરી ખેંચનારા. પ્રેરક, પ્રવર્તક અને નિયંતા. સઘળી શક્તિ એમના હાથમાં છે. બેઠેલાને ઊભો કરવાનો, ઊભેલાને ચાલતો કરવાનો અને ધીરો ધીરો ચાલતો હોય એને દોડતો કરવાનો.

આપણી ઈચ્છા, આપણી માગણી, આપણી મનોકામના પ્રમાણે જો થતું હોય તો ધન્ય છે, ધન્ય છે, ધન્ય છે ! ન્યાલકરણ, ન્યાલકરણ !

આપણી મનોકામનાની પૂર્તિ થઈ, આપણો પક્ષ લીધો, આપણું ધાર્યું થયું, આપણું માંગેલું મળ્યું ત્યારે એમને કર્તા માનવા, તેઓ જ કરી-કરાવી રહ્યા છે એવા એમને માનવા; એ જરા ગળે ઊતરે એવી વાત છે. હવે, આ વાત કોને ગળે ઊતરે ? તો જે આસ્તિક હોય એને ગળે ઊતરે. પણ જે નાસ્તિક હોય એ તો એમ જ સમજે કે, કર્તા હું જ છું. મારી મહેનતથી થયું છે, મેં કર્યું છે, મેં સૂચન કર્યું હતું કે, આમ કરો તો ઓછી મહેનતે થઈ જશે - એ મારું હણપણ છે. આવું માનવું એ નાસ્તિક છે અને ભગવાનની પ્રેરણાથી, ભગવાનની ઈચ્છાથી થયું એમ માનવું એ આસ્તિક છે. આપણે બધા આસ્તિક છીએ, એટલે કર્તામાં તો એમને માનીએ છીએ, પણ બીજું હર્તા-એટલે હરિ લેવું. આપણા ધાર્યા પ્રમાણે ના થાય એને હર્તા કહે છે. અને એ ત્યારે માનવું બહુ અઘરું થઈ પડે છે.

એક સરસ મજાની વાર્તા વાંચી. એક ગૃહસ્થ બહુ ઉદ્યમી હતા, પણ બે પાંદડે થતા નહોતા. એમને નારદજી મળ્યા તો તેમને પૂછ્યું કે, 'મારા ભાગ્યમાં લક્ષ્મી છે કે નહીં ?' નારદજી કહે, 'વિષ્ણુ ભગવાનને પૂછી આવીશ અને આવતીકાલે જવાબ આપીશ.' તમે જોજો આ વાર્તા છે, પણ સમજવા જેવી છે. ભગવાનના જે સંત છે, ગુરુહરિ સાહેબદાદા છે. એમની પાસે આપણે આપણો કશો પ્રશ્ન લઈને જઈએ તો સાહેબ પોતાની બુદ્ધિ, પોતાના તર્કથી આપણને સમાધાન નથી આપતા. સાહેબ ઘડીક પોતાના અંતરાત્માને વિશે જે ભગવાન બિરાજમાન છે, એના તરફ અંતર્મુખ થાય છે. એ પેલી મૂર્તિને જુએ છે અને પછી એ મૂર્તિને ધારીને એ મૂર્તિ જે જવાબ દે એ જવાબ આપણને એમના મુખ થકી સાંભળવા મળે છે. ઘણી વખત સાહેબ તરત જવાબ આપતા નથી. એમને જ્યાં સુધી પ્રભુ અંદરથી પ્રેરણા કરે નહીં, પ્રભુ આપણા પ્રશ્નના સમાધાન માટેનો યોગ્ય ઉપાય બતાવે નહીં ત્યાં સુધી એ એમના ગજવામાંથી કાઢીને આપણને કશું કહેતા નથી. એટલે એમની બુદ્ધિ, એમનો તર્ક, એમની કલ્પના એ જવાબ દેતી નથી. પણ એ જે મૂર્તિને ધારીને જીવી રહ્યા છે, એ મૂર્તિમાંથી જે આવે એ એમના મુખેથી આપણને જવાબરૂપે મળે છે. ભગવાન એમનામાં અખંડ નિવાસ કરીને રહ્યા છે.

સમજજો ! આ સંસારમાં ઘણા બધા અનુભવી માણસો છે, વ્યવહારુ માણસો છે, કોઠાસૂઝવાળા માણસો છે. એમની પાસે જઈને આપણે પૂછીએ તો એ જે જવાબ આપે છે એ એમની વ્યાવહારિક સૂઝ, સમજ, અક્કલ કે અનુભવ પ્રમાણે જવાબ આપે છે. મારા સાહેબદાદા એવી રીતે જવાબ નથી આપતા. એમ નારદજી પણ પેલા ગૃહસ્થને 'લક્ષ્મી ક્યારે પ્રાપ્ત થશે ?' એનો જવાબ નથી આપતા ને એમ કહે છે કે, 'વિષ્ણુલોકમાં જઈશ અને વિષ્ણુ ભગવાનને પૂછીને કલીશ.' ભગવાન વિષ્ણુ વિષ્ણુલોકમાં નિવાસ કરે છે. એમનો સંદેશો લઈને એક સંત

અખંડ ભગવાનનું સ્મરણ કરતાં કરતાં આ પૃથ્વીલોકને વિશે મનુષ્યરૂપે મનુષ્યોની વચ્ચે વિચરે છે, એમનું નામ નારદજી છે. એમનો સ્વભાવ આપણને ઝઘડો કરાવવાનો નથી પણ એમનો સ્વધર્મ આપણને ભગવાનનો મહિમા કહેવાનો છે અને ભગવાનની સાથે જોડવાનો છે.

નારદજીએ ભગવાનને જઈને પૂછ્યું અને ભગવાને જે જવાબ આપ્યો એ આવીને આ ગૃહસ્થને કહ્યો કે, 'ભાઈ ! તારા નસીબમાં એક રૂપિયો લખેલો છે. તને રોજનો એક રૂપિયો મળશે.' પેલો તો ધન્ય થઈ ગયો, ખુશ થઈ ગયો. વાહ ! કોઈ દિવસ લક્ષ્મીજીનાં દર્શન નહોતાં કર્યાં, એમાં હવે રોજનો રોકડો, ખણખણતો રૂપિયો મળશે, એ કેટલી મોટી વાત થઈ ! એનું જીવન સંતોષી હતું. ઈશ્વર ઈચ્છાથી, ઈશ્વર કૃપાથી જે મળ્યું તે પ્રભુનો પ્રસાદ અને એનાથી સંતોષ ! એનો અર્થ એવો નથી કે, આપણે બધાએ નસીબ અને પ્રારબ્ધને હાથ જોડીને બેઠા રહેવાનું છે, પુરુષાર્થ કરવાનો નથી. દૃષ્ટાંતરૂપે કહું કે, ગુણાતીતાનંદ સામીએ બહુ સરસ રીતે આ વાત કહી છે. 'આપણા નસીબમાં તો રામપાતર લઈને ભીખ માંગી ખાવાનું લખેલું હતું, પણ આ સંતની કૃપાથી બે ટંકના રોટલા નિરાંતે ખાવા મળે છે, એની ધન્યતા છે !' આ આસ્તિકની સમજણ છે. પણ જેને ભગવાનની કૃપાનો સ્વીકાર નથી, એ નાસ્તિક છે.

થોડો વખત થયો પછી એ ગૃહસ્થના એક સંસ્કારી કન્યા સાથે સગપણ થયાં અને એને હવે અગિયાર રૂપિયા મળવા માંડ્યા. નારદજી પાછા ફરતાં ફરતાં આવ્યા એટલે તેણે પેલી જૂની વાત કહી કે, 'તમે તો આવું કહેતા હતા, પણ હવે તો મને રોજના અગિયાર રૂપિયા મળે છે.' નારદજી તો અંતર્યામી ! સંત અંતર્યામી છે. એમણે પૂછ્યું, 'તારું કંઈ ગોઠવાયું ?' ત્યારે કહે, 'હા ગોઠવાયું', તો કહે, 'બસ વધારાના જે દસ રૂપિયા તને મળે છે એ પેલી જે આવવાની છે એના નસીબના ભાગના મળવાના ચાલુ થયા છે.' વાર્તા ઘણી લાંબી છે. પણ પછી એ ગૃહસ્થનાં લગ્ન થયાં, ઘરે સંતાન આવવાનો સમય થયો, ખોળો ભરાયો. એટલે રોજના જે અગિયાર રૂપિયા મળતા હતા, એ હવે એકવીસ રૂપિયા મળતા થયા. ફરી નારદજી આવ્યા ત્યારે કહ્યું, 'તમે કહેતા હતા કે, મારી પત્ની આવી એના ભાગ્યના વધારે મળવા માંડ્યા છે. તો આ એકવીસ રૂપિયા શેના થયા ?' નારદજી કહે, 'કંઈ સારા સમાચાર છે ?' તો કહે, 'છે ને. સીમંત ઉજવાઈ ગયું છે.' 'બસ તો એ જે બાળક આવી રહ્યું છે, એના હિરસાના બીજા દસ વધ્યા.'

આપણે જે રોટલો ખાઈએ છીએ એ કોના નસીબનો ખાઈએ છીએ ? કોના કારણે ખાઈએ છીએ ? એની સાથે આપણો સમગ્ર પરિવાર જોડાયેલો છે. કોઈકના નસીબનું આપણા ભાગે આવે છે ને તોય આપણે એમ માનીએ છીએ કે, મેં કર્યું, મેં કર્યું, મેં કર્યું ! મારા લીધે, મારા લીધે, મારા લીધે !

(ક્રમશઃ) ◆